

Література:

1. Бухаркина М.Ю. Мультимедиа: от уличных шоу до средств обучения // Иностраннный язык в школе. – 2009. – №5. – С.9–15.
2. Сысоев П.В., Евстигнеев М.Н. Учебные Интернет-ресурсы в системе языковой подготовки учащихся // Иностраннный язык в школе. – 2008. – №8. – С.11–15.
3. Чупина О.В.Использование программы ICQ в диалоге культур // Иностраннный язык в школе. – 2009. – №2. – С.49–52.
4. Миронова В.Г. Английский язык для начальной школы. – Ростов н/Д. Феникс, 2009. – С. 47.

Супрун Т. П. *

**ЗАЛУЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ДО СОЦІАЛЬНОГО
ТА ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ
МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ**

Стаття присвячена проблемі соціального та духовного розвитку особистості, висвітленню підходів опрацювання проблеми на уроках української мови та літератури через вибір технологій навчання, багатогаспектність уроків, реалізацію соціокультурної лінії, виховного потенціалу уроків.

Школа – це заклад освіти, що забезпечує потреби громадян у загальній середній освіті, вона є тим основним соціальним інститутом, який реалізує мету загальної середньої освіти, спрямовуючи свою діяльність на формування в учнів світогляду, ціннісних орієнтацій, умінь самостійно мислити, здатності до самопізнання і самореалізації в різних випадках творчої діяльності, умінь і навичок, необхідних для життєвого і професійного вибору [3].

Школа – це державний заклад, головним завданням якого є соціальне виховання дітей та молоді. Соціальна педагогіка характеризує школу як соціальну інституцію, яка виконує такі функції: культурно-освітню, регулятивно-виховну, комунікативну, організаційно-управлінську, соціально-інтегративну, суспільно-політичну[3].

У рамках шкільної життєдіяльності активно відбувається самозміна учня – процес та результат усвідомлених, цілеспрямованих зусиль людини, спрямованих на те, щоб стати іншою, стати соціально готовою до майбутнього самостійного життя, мати добре сформовані життєві компетенції, розвинуті соціальні здібності.

Саме тому актуальними є як питання соціалізації, так і пошук технологій, засобів, методів соціального виховання, які забезпечували б подолання недостатнього рівня соціальної взаємодії, уміння оцінювати соціальні ситуації, діяти, спираючись на власні знання. Шкільна освіта має сприяти подоланню інертності, набуванню учнями досвіду взаємодії із соціумом, переглянути традиційні підходи до процесу соціалізації. Як один

* © Супрун Т. П.

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

з агентів соціалізації школа через процес навчання, комунікації, прилучення до культури сприяє соціалізації особи [2].

Під соціалізацією розуміється процес засвоєння індивідом зразків поведінки, соціальних норм, цінностей, необхідних для його успішного функціонування в даному суспільстві [4].

Завдання педагога – збудити, дати виявитися творчим силам дитини, виховати людину з широким розумінням своїх обов'язків, із високим рівнем розумового розвитку, таку людину, яка проведе в життя свою незалежну думку, усвідомить свою суспільну значущість, набуде вміння взаємодіяти з соціумом. Ця людина має бути творчою, успішною, мати громадянську позицію, сформовані ціннісні ставлення, робити свій життєвий вибір.

Цій меті підпорядковується діяльність учителя української мови та літератури, який забезпечує розбудову такого освітнього простору, де відбувається максимальний розвиток творчих здібностей учнів, формування їхнього духовного світу, здатності розуміти нові, незвичайні ситуації, готовності до бажаного майбутнього. Залучення учнів до соціального та духовного розвитку здійснюється за такими напрямками: діяльність (навчальна, науково-дослідницька, творча); спілкування (на уроці, у колективі, у групах); формування самосвідомості (ціннісних ставлень, громадянської позиції, свідомого вибору, відповідальності тощо). При цьому вчитель має керуватись такими заповідями:

- кожна дитина талановита;
- кожна дитина має право на помилку;
- кожна дитина має право на вільний творчий пошук.

Найважливішу роль у тому, як формується особистість, відіграють люди, у безпосередній взаємодії з якими проходить її життя. Серед них – учитель. Тому, відчуваючи високу відповідальність, учитель повинен бути: філософом (віра в життя); майстром (віра в дитину); психологом (віра в себе).

На уроках української мови реалізуються сучасні підходи до організації навчально-виховного процесу, використовуються ефективні технології навчання, метою застосування яких є активізація розумової, пізнавальної та творчої діяльності учнів, соціалізація та духовний розвиток особистості. Це, зокрема:

1. Навчально-пошукова діяльність (спостереження, експеримент, метод аналогії, метод гіпотези), що вимагає нових знань, способу дій.
2. Моделююче-творча діяльність (метод проектів, творчі роботи), що передбачає розвиток аналітико-синтетичних здібностей учнів.
3. Науково-дослідницька діяльність (дослідження-пошук, дослідження-конструювання, творче спостереження, творче конструювання), що сприяє розвитку самостійності, мислительних здібностей, пізнавальної активності.

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

4. Навчально-ігрова діяльність (дидактична гра, сюжетно-рольова (рольові ігри, вправи, драматизація, конструювання), ігрова ситуація, ігровий прийом) – стимулювання до активної діяльності

5. Активний обмін думками, творча дискусія (метод Кейс, вільний обмін думками) – пошук істини, розв'язування пізнавального конфлікту.

6. Тестові технології (поточна перевірка, підсумковий контроль) – інтелектуальний розвиток, розвиток креативного мислення, самостійності.

7. Інтерактивні технології (творча лабораторія, дискусія, мікродискусія, бесіда за Сократом, аналіз твору на межі з історією, мозкова атака, саморозвиток особистості) – стимулювання до активної діяльності, уміння взаємодіяти у мікросоціумі.

8. Когнітивні методи (евристичні запитання, порівняння різних зразків, метод символічного бачення) – розвиток креативного мислення, пошук істини, набуття досвіду.

9. ІКТ – набуття необхідної для успішної діяльності в дорослому житті соціальної компетентності.

Залучаючи учнів до самореалізації, соціального та духовного саморозвитку, учитель веде їх до кінцевої мети – формування індивідуальності учнів, сприйняття кожного як вищої соціальної цінності. Цей процес багатоаспектний і здійснюється за багатьма напрямками (рис.1, 2).

Рис.1 Напрями діяльності на уроках української мови

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

Рис.2 Напрями діяльності на уроках української літератури

Великі можливості у вирішенні проблеми соціалізації дає реалізація соціокультурної лінії на уроках української мови. Так, при вивченні у 8 класі теми «Розділові знаки при вставних словах» на етапі актуалізації вивченого учнями ставиться лінгвістичне завдання: прослухати поетичні рядки, визначити звертання та вставні слова, охарактеризувати їх.

1. Вітре буйний, вітре буйний!
Ти з морем говориш.
Збуди його, заграй ти з ним
Спитай синє море.

«Думка»

2. Думи мої, думи мої,
Лихо мені з вами!
Нащо стали на папері
Сумними рядками?

Може, знайдеться дівоче
Серце, карі очі,
Що заплачуть на сі думи,
Я більше не хочу.

«Думи мої»

Учням ставляться питання:

- Чиї слова прозвучали і з яких творів?
- Ким є для вас Т.Г.Шевченко?

Створимо асоціативне гроно (рис. 3):

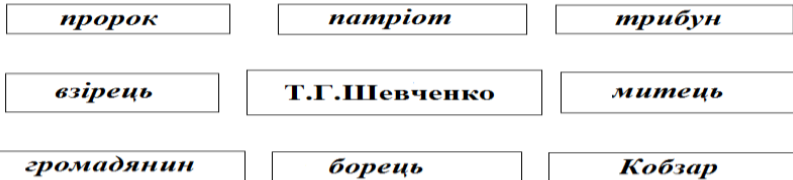

Рис.3 Асоціативне гроно Т.Г.Шевченко

- У чому слід рівнятись на Т.Г.Шевченка?
(Учні висловлюють свої думки).

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

Слід доцільно підбирати мовний матеріал, де кожне речення має свою виховну цінність.

Текст міні-диктанту

Мабуть, ніщо не радує так людський зір, як зримий результат роботи. Для нас у ріднім краї навіть дим солодкий та коханий. Хто не живе для інших, той, отже, й для себе не живе. Буває, часом спігну від краси (Ліна Костенко). Не можна, кажуть, людині помолодшати, а подобрішати завжди можна (О.Гончар).

У межах цього ж уроку на наступному етапі після написання тематичного міні-диктанту ставляться поряд з лінгвістичними завданнями і питання на осмислення змісту написаного:

- Яка думка привернула вашу увагу?
- Що людина повинна цінувати і до чого прагнути в житті?
- Якою сучасна молодь повинна вступати в суспільство?

Таким чином, реалізація соціокультурної лінії на даному уроці сприяла формуванню громадянської позиції учнів, їх духовності, прогнозуванню недалекого дорослого майбутнього.

Загалом, учитель-філолог, завжди повинен пам'ятати, що соціокультурна змістова лінія є засобом опанування національних і загальнолюдських культурних і духовних цінностей, норм, які регулюють стосунки між поколіннями, націями, сприяють органічному входженню особистості в соціум [1].

Реалізація соціокультурної лінії на уроках української мови є надзвичайно важливим чинником.

Більш широкі можливості для соціального та духовного саморозвитку мають уроки української літератури. Так, у 7 класі при вивченні творів із розділу «Ти знаєш, що ти людина?» доцільно організувати міні-дискусії про щастя, сенс життя людини; записати в зошити висновки, важливі цитати із творів. На кінець вивчення розділу учні мають цілу скарбничку мудрих порад:

«Той тільки щасливий, хто другому не зазидує, а дякує Бога за те, що він йому послав, – той, кого Господь благословив на добрі діла, що розкинулись вони по світу...»

«Не той тільки щасливий, що сам натріскається і виспитья, а той, що й другого нагодує і заспокоїть, бо в такого і душа буде не голодна.» (О.Стороженко, «Скарб»).

«Щастя, дитинко, то доля... а доля, дитинко, то такий цвіт, що його тяжко дістати. Як дивитись на нього, очі радуються, на серці стає весело й мило.»

«Я хочу квітки-щастя... Пустіть мене, я піду за нею» (Б.Лепкий, «Цвіт щастя»).

«Ми будемо шукати з тобою корінь...Корінь весни і літа, корінь осені й зими...»

«Недосконалий, бо треба жити і вдосконалюватися – піднятися до краси і сили природи, до волі і єдності.»

«Коли плаче мати, розверзається небо і стогне земля» (Б.Харчук, «Планетник»).

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

Людина нібито не літає...

А крила має.

А крила має!

Вони, ті крила,

не з пуху-пир'я,

а з правди,

чесноти

і довір'я...

Л.Костенко

На узагальнювальному уроці разом обговорюється проблемне питання: Ти знаєш, що ти людина? Якою людиною потрібно бути?

Як підсумок заповнюються індивідуально картки у вигляді серця «Чим наповнене моє серце», створюється схема-узагальнення «Справжня людина» (рис.4).

Справжня людина

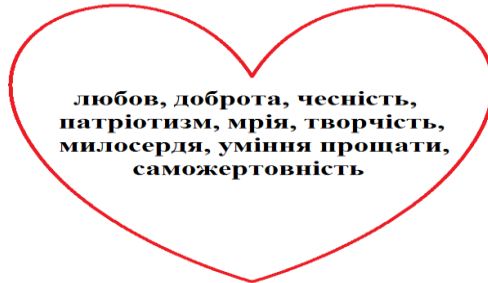

Рис.4 Схема-узагальнення «Справжня людина»

Звісно, домінуючою формою соціалізації учнів є урок, але робота над даним питанням повинна проходити і через гуртки, факультативи, позакласні заходи.

Отже, обрані підходи сприяють підготовці людини, яка не тільки знає і вміє здійснювати певні операції, а людини, у якій поєднано «знаннєві вміння» і соціально-культурна поведінка, ініціативність, здатність прогнозувати і досягати своєї мети. Сприяють формуванню, вихованню людини, здатної створювати своє життя, самовизначитись, зростанню нового типу особистості – людей-імпровізаторів, здатних швидко приймати творчі рішення, адаптуватися в соціумі.

Література:

1. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Українська мова 5-12 класи. – К. : Перун, 2005.
2. Психологія : підручник/ Ю.Я. Трофімов, В.В. Рибалка, П.А. Гонзарук та ін.; за ред. Ю.Я. Трофімова. – К. : Либідь, 2001, – С. 446–452.
3. Роль школи у соціалізації дітей // Класний керівник. – 2012. – №15/16. – С. 35–46.

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

4. Соціалізація дітей та учнівської молоді в сучасному освітньому просторі: методичні рекомендації щодо реалізації обласної науково-методичної проблеми (Теоретико-методологічні засади соціалізації дітей та учнівської молоді в сучасному освітньому просторі) / уклад. С. О. Моїсєєв, Л. М. Назаренко. – Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2013. – 50 с.

Тарабанова Я. В.*

СИТУАТИВНІ ЗАВДАННЯ ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛІЗАЦІЇ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті висвітлено важливість використання ситуативних завдань з метою соціалізації учнів на уроках української мови.

Сучасна система освіти в Україні спрямована на розвиток і самореалізацію кожної особистості як громадянина, на формування покоління, яке здатне навчатися й самовдосконалюватися впродовж усього життя, реалізовувати свій потенціал, уміти швидко пристосовуватися до змін, які відбуваються в суспільстві, а також знаходити свій шлях у житті незалежно від обставин.

Ці зміни в освіті вимагають переосмислення ролі вчителя в навчально-виховному процесі, нового педагогічного мислення, психологічних змін у стилі викладання та взаємовідносинах між учнями та вчителем. Адже підростаючому поколінню не достатньо лише отримати певний багаж знань, йому необхідно досягнути складну науку самостійного навчання, пошуку інформації, уміння самоорганізовуватися, реалізувати власні досягнення та здібності, мати активну життєву позицію. Тому наразі найважливішою педагогічною проблемою стало впровадження в освітній процес засобів і методик, які допомагають виховати багатогранну, свідому, соціально адаптовану особистість.

Одним із засобів формування особистості, спроможної самореалізуватися в будь-якій життєвій ситуації, особистості, яка може зорієнтуватися і пристосуватися до суспільних змін, особистості, спроможної до самоосвіти протягом усього її життя, є процес соціалізації. Завдяки соціалізації людина залучається до суспільства, засвоюючи звичаї, традиції і норми певної соціальної спільноти.

Соціалізація – це розвиток людини протягом усього її життя у взаємодії з навколишнім середовищем, що передбачає засвоєння й відтворення соціальних норм і культурних цінностей, а також саморозвиток та самореалізацію особистості в тому суспільстві, до якого вона належить. Соціалізація охоплює всі етапи життєвого шляху людини. Але основи соціалізації закладаються саме в школі, і насамперед учителі визначають основні її напрямки. У процесі соціалізації учень знайомиться з особливостями суспільства, в якому він живе, нормами, правилами та законами, установленими в ньому; готується до злиття із цим

* © Тарабанова Я. В.